

RAUNO RUUHJÄRVI

SOIDENSUOJELUN KEHITYS SUOMESSA

The development of mire preservation in Finland

Ruuhijärvi, R. 1989: Soidensuojelun kehitys Suomessa. (Abstract: The development of mire preservation in Finland.) — Suo 40:93-98. Helsinki. ISSN 0039-5471

The preservation of Finnish mires effectively started in 1965 when the Finnish Association for Nature Protection and the Finnish Peatland Society formed a joint committee for mire protection. This committee, chaired by the author, produced a conservation programme primarily for state-owned lands, comprising altogether 209 protection areas in different vegetation zones of Finland. Consequently, the majority of the areas suggested came under the jurisdiction of the National Board of Forestry.

In 1976, a new working group was established by the Ministry of Agriculture and Forestry to assess the scientific basis of peatland protection and to prepare a comprehensive national programme for preserving Finnish mires. Most of the members of the previous committee were able to participate in the activities of the new working group. In 1979 and 1981 the Finnish Government approved in principle the basic protection plans which included approximately 600 mires covering a combined area of 0.5 Mha. In addition, national parks and strict nature reserves contain about 0.2 Mha of mires. The objective is to preserve ca. 7% of the original area (10 Mha) of Finnish peatlands. During the 1980s, some 400 000 ha of mire preservation areas have been established on state-owned land, while about 85 000 ha of privately-owned mires (included in the conservation programme) still remain unprotected. There is a clear need to complete the mire conservation programme, especially in southern Finland.

Keywords: Nature conservation, peatlands

R. Ruuhijärvi, University of Helsinki, Department of Botany, Ecological Laboratories, Fabianinkatu 24A, SF-00100 Helsinki, Finland

JOHDANTO

Sotien jälkeen 1940-luvulla alettiin suunnitella uusia kansallis- ja luonnonpuistoja osin korvaamaan rauhanteossa menetettyjä. Vaikka puistoihin pyrittiin sisällyttämään kaikkia luonnontyyppejä, ei tuolloin nähty soille ja saaristoille mitään uhkia. Ei edes laajamittainen lettojen raivaaminen pelloiksi asutustoiminnan yhteydessä Pohjois-Suomessa herättänyt luonnonsuojeluväkeä. Vaskijärven, Häädetkeitaan ja Runkauksen pienehköt luonnonpuistot olivat

ainoat varsinaiset suoluonnon suojelualueet, jotka perustettiin vuonna 1956. Jonkin verran soita sisältyi myös Pohjois-Suomen laajoihin puistoihin.

Metsäojitettujen soiden määrä oli 1950-luvun alussa noin 900 000 hehtaaria. Omista kokemuksistanikin muistan, miten suo-ojat olivat erityisesti maan pohjoispuoliskossa suuria harvinaisuuksia. 1950-luvun puolivälissä ojitustoiminta kuitenkin vilkastui metsäoja-aurojen tultua käyttöön

ja jo ennen vuosikymmenen loppua ojitusmäärät nousivat 100 000 hehtaariin vuodessa. Noin 300 000 hehtaarin ennätys saavutettiin 1969, jonka jälkeen ojitusmäärät kääntyivät laskuun.

SOIDENSUOJELUTOIMINTA ALKAA 1965

Oli varsin luonnollista, että laaja ojitustoiminta käynnisti keskustelun soiden suoje-lutarpeesta. Asian ensimmäisiin esille ottajiin kuului suotutkija, sittemmin Metsäntutkimuslaitoksen suo-osaston johtaja, professori Olavi Huikari. Soiden puolesta kirjoittivat ja puhuivat tuolloin myös metsäntutkija, professori Valter Keltikangas, ja Suomen Luonnonsuojeluyhdistyksen puheenjohtaja, professori Niilo Söyrinki. Heidän aloitteestaan muodostettiin Suomen Luonnonsuojeluyhdistyksen ja Suo-seuran yhteinen soidensuojelutoimikunta vuonna 1965. Sen puheenjohtajaksi kutsuttiin apulaisprofessori Rauno Ruuhijärvi. Jäseninä olivat professorit Leo Heikurainen, Olavi Huikari, Valter Keltikangas ja Tapion osastopäällikkö Kalevi Raitasuo. Sihteerinä oli aluksi FT Antti Haapanen ja vuodesta 1966 alkaen LuK Urpo Häyrinen. Toimikunnan asiantuntemusta ei ainakaan voi kiistää. Kokoonpano takasi myös sen, että ohjelman kohteille ei ryhdytty tekemään ojitussuunnitelmia. Ensimmäinen julkinen soidensuojelukokous esitelmineen järjestettiin keväällä 1965.

Perusaineiston toimikuntamme soiden-suojelusuunnitteluun tarjosivat Seppo Eurolan, Urpo Häyrisen ja Rauno Ruuhijärven aiemmin kerätyt suoaineistot. Kesällä 1966 käynnistettiin varsin laajat maast selvitykset, joihin osallistui useita suotutkijoita: Eurolan, Häyrisen ja Ruuhijärven lisäksi ainakin Kimmo Tolonen, Pekka Parkarinen, Tapio Rintanen ja Heino Vänskä. Inventoinnit kohdistuivat suoje-lun toteutusmahdollisuuksia ajatellen ensisijassa metsähallituksen soille.

Ensimmäinen Etelä-Suomen valtion-maiden suoje-luohjelma valmistui jo 1966 ja sisälsi 44 suoje-lualue-ehdotusta (Häyrinen ja Ruuhijärvi 1966). Valtionmaita tällä alueella oli varsin niukasti ja ojituksia-kin oli niillä tehty suhteellisen paljon. Osan näistä kohteista oli jo metsähallituk-sen suonkuivausosaston ylitarkastaja A. Bockström tarkistanut ja ehdottanut aarni-alueina suoje-ltavaksi. Metsähallitus suh-tautui kaiken aikaa myönteisesti pyrki-myksiimme ja tarjosi apuaan sekä teki omia suoje-lupäätöksiä. Aluksi pyrittiin pe-rustamaan aarnialueita, myöhemmin pinta-alojen kasvaessa ja alueiden sisältäessä yhä enemmän metsiä kehitettiin uusi eri-koismetsien muoto, ojitusrauhoitusalue. Metsähallituksessa tehtiin salaiseksi jäänyt selvitys myös marjasoista, lähinnä hilla-soista, jotka jätettiin ojitamatta.

Vuonna 1969 soidensuojelutoimikunta täydensi Etelä-Suomen ohjelmaa 35 alu-eella ja esitti Pohjois-Suomeen 130 aluetta (Häyrinen ja Ruuhijärvi 1969). Myös nämä esitykset johtivat metsähallituksessa ojitusrauhoitusalueiden perustamiseen. Arvokasta työtä suoje-lun puolesta teki metsähallituksessa metsätalouden tarkasta-ja Yngvar Blomgren, joka tutustui maas-tossa suoje-lualueisiin ja esitteli kollegiolle suoje-lupäätökset.

Soidensuojeluohjelman laatiminen tapahtui varsin pienin varoin. Ensimmäinen apuraha saatiin Suomen Luonnonvarain Tutkimussäätiöltä. Kahtena vuotena antoi tukensa Valtion luonnontieteellinen toimi-kunta.

Soidensuojelutoimikunnan tuloksiin johtaneista aloitteista voi vielä mainita metsänparannuslain muuttamisen v. 1972 siten, että metsänparannusvaroja ei enää käytetty luonnonsuojeluarvoiltaan merkit-tävien suo-alueiden ojitamiseen.

Yksityismaiden soiden ostotoiminta käynnistyi vuoden 1970 tienoilla. Tosin varoja oli tuolloin käytettävissä vain noin 500 000 mk vuodessa. Ostoneuvotteluja käyvä metsähallitus edusti tiukkaa linjaa, eikä nevoista suostuttu maksamaan sel-

laista hintaa, joka olisi johtanut kauppoihin.

SUOT OSANA MUUTA LUONNON-SUOJELUSUUNNITTELUA

1960-luvun lopulla alkoi myös muiden luonnonsuojelualueiden suunnittelu. Aiheen tähän antoi sekä soidensuojelusta että eräistä muista syistä esille tulleet paineet laajentaa luonnon- ja kansallispuistoja tai perustaa uusia lakisäätteisiä suojelualueita. Ensimmäinen työryhmä oli Luonnonsuojeluyhdistystä ja metsähallitusta edustava toimien metsähallituksen silloisen hallintojohtajan P.W. Jokisen johdolla, jäsenenä luonnonsuojelunvalvoja Reino Kalliola, professori Peitsa Mikola, apulaisprofessori Rauno Ruuhijärvi, metsähallinnon virkamiesten lisäksi ja sihteerinä Urpo Häyrinen. Tehty ehdotus ei välittömästi johtanut toimiin, mutta aiheutti sen, että metsähallitus säästi monet tärkeät alueet myöhempiä suojelupäätöksiä varten. Näihin kuuluivat mm. Elimyssalo ja Koitilainen, joiden rauhoitus toteutui vasta 20 vuotta myöhemmin.

1970-luku oli vilkkaan suojelusuunnittelun vuosikymmen. Ympäristönsuojelun neuvottelukunta teki vuonna 1972 ehdotuksen uusiksi kansallis- ja luonnonpuistoiksi. Niihin sisältyi soita huomattavasti, monet olivat samoja kuin soidensuojelutoimikunnan esitykset 1966 ja 1969.

Vuoden 1973 luonnon- ja ympäristönsuojelun hallintoratkaisussa luonnonsuojelu sijoitettiin maa- ja metsätalousministeriöön ja ympäristönsuojelu sisäasiainministeriöön. 1974 aloitti työnsä Kansallispuistokomitea (Komiteanmietintö 1976: 88), jonka ehdotuksiin sisältyi runsaasti suoalueita.

Seutukaavaliitot alkoivat laatia suojelu- ja virkistyskaavoja, joihin valtionmaiden soiden lisäksi tuli mukaan yksityismaiden soita. Yhteys soidensuojelutoimikuntaan säilyi, koska Rauno Ruuhijärvi ja erityisesti Urpo Häyrinen osallistuivat näiden

"suokaavojen" laatimiseen asiantuntijoina. Soiden suojelukaavat saivat myös osakseen ennennäkemättömän kritiikin ja hyökkäyksen maanomistajien ja heidän järjestönsä MTK:n taholta. Ongelmana oli ja on edelleenkin se, että seutukaavoille ei yksityismaiden osalta luotu toteutusjärjestelmää, valtioneuvostossa tapahtuneesta vahvistamisesta huolimatta.

Energiakriisin alettua 1970-luvun alkupuolella ja öljyn hinnan noustua alettiin turpeen käyttöä lisätä valtion tukitoimin. Soidensuojeluohjelmiin kuului suuria, paksuturpeisia, hyvin kehittyneitä soita, joihin myös turveteollisuus tunsi mielenkiintoa. Kauppa- ja teollisuusministeriö asetti Energiahuollon ja ympäristönsuojelun yhteistyöryhmän (EYR), jonka neuvottelujen tuloksena suot jaettiin turvetuotannon ja luonnonsuojelun kesken vuonna 1978. Ristiriitoja syntyi yleensä vain pienten turveyrittäjien kanssa, jotka eivät ratkaisuihin tyytyneet. Suojelusoiden hintoihin kylläkin siirtyi huomattava "turvearvo". Myöhemmin Turvekomitea (Komiteanmietintö 1983:4) rauhoitti lopullisesti tilanteen.

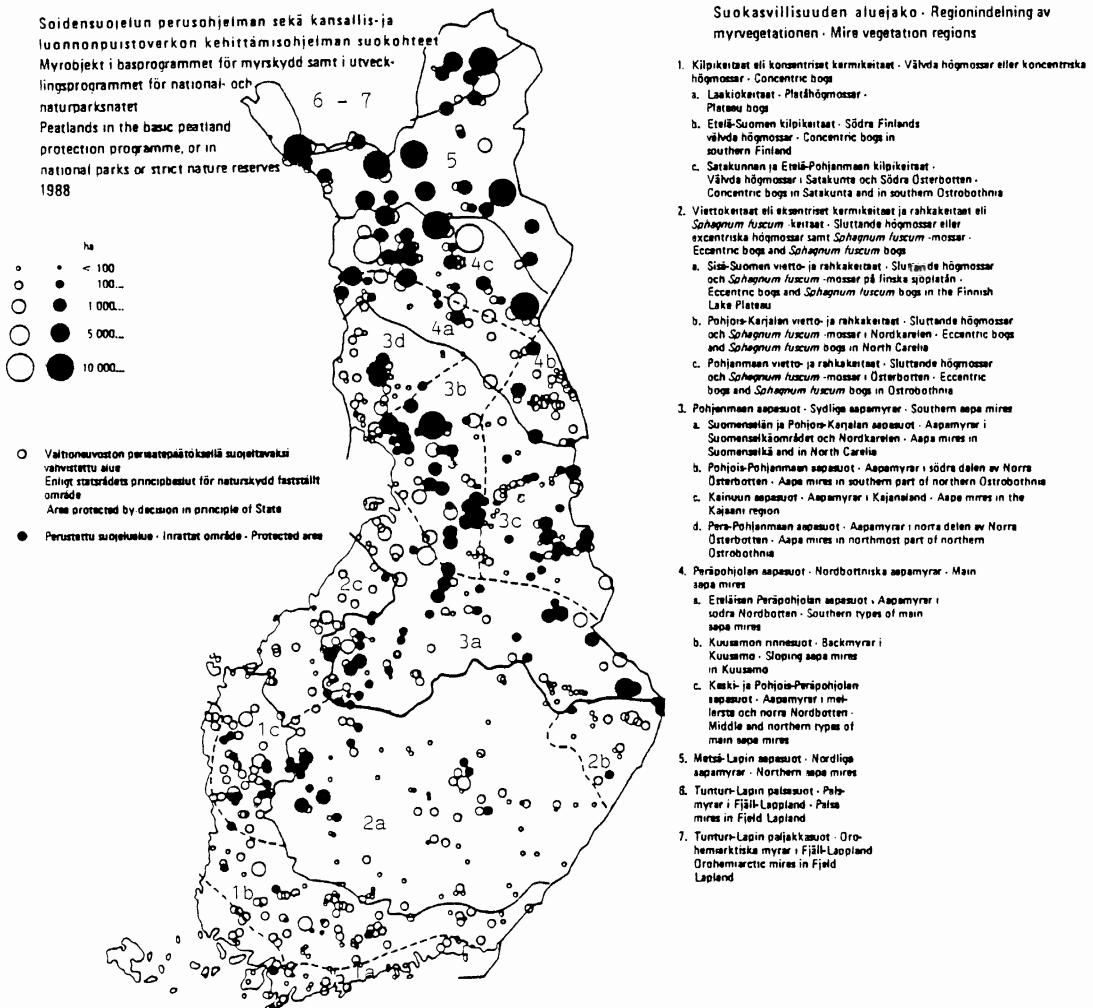
SOIDENSUOJELUN PERUSOHJELMAT

Maa- ja metsätalousministeriö asetti vihdoin 1976 työryhmän selvittämään soidensuojelutarvetta ja tekemään soidensuojeluohjelman tehtyjen ehdotusten pohjalta. Työryhmässä laadittiin myös suojelusuunnittelun perusteet aikaisemman kokemuksen pohjalta (Ruuhijärvi 1978a, b, 1982). Työryhmän puheenjohtajana toimi Antti Haapanen ja jäsenenä Seppo Havu, Urpo Häyrinen, Paavo Kotkanen (myöhemmin Esko Lehtimäki), Kalevi Raitasuo ja Rauno Ruuhijärvi. Sihteerinä toimi Pekka Salminen. Tämän työryhmän ehdotukset soidensuojelun perusohjelmaksi valmistuivat 1977 (Komiteanmietintö 1977: 48) ja 1980 (Komiteanmietintö 1980: 15). Valtioneuvoston periaatepäätökset ohjelmista

saatiin 1979 ja 1981. Näihin sisältyi yhteensä noin 600 suoaluetta pinta-alaltaan 490 000 hehtaaria. Valtionmaita oli ohjelmassa mukana n. 70%. Tämän lisäksi suoelusoita on kansallis- ja luonnonpuistoissa noin 200 000 hehtaaria.

Perusohjelman mukaiset soidensuojelualuepäätökset valmisteli Luonnonsuojelualueiden perustamistoimikunta (Komiteamietinnöt 1980: 38 ja 1983: 38). Alueet on perustettu kolmella eri päätöksellä: lailla (676/81) rauhoitettiin 59 aluetta Ete-

lä-Suomesta ja Pohjanmaalta, asetuksella (801/85) 43 alle 500 hehtaarin aluetta sekä lailla (851/88) 71 aluetta Pohjois-Suomesta. Näiden yhteispinta-ala on noin 400 000 ha (kuva 1). Yksityismailla on suojelualueita toteuttamatta vielä noin 85 000 hehtaaria. Suojelualueiden hankintaan on budjettivaroja käytettävissä 1989 60 miljoonaa markkaa, jota soiden lisäksi käytetään lähinnä kansallispuistoverkon täydentämiseen. Hankinnat vaativat vielä vähintään kymmenen vuotta.

Kuva 1. Soidensuojelun perusohjelman kohteet suokasvillisuusvyöhykkeittäin (Suomen Kartasto, Elävä luonto ja luonnonsuojelu 1989).

Fig. 1. Peatlands in the basic peatland protection programme in the different mire vegetation zones.

Suojeluohjelmat eivät koskaan ole lopullisia. Osa soiden suojelualueista kuivaa ja menettää luonnonsuojeluarvonsa ympäristössä tai itse alueilla tapahtuneiden ojitusten takia. Uusia arvokkaita kohteita löytyy myös jatkuvasti inventointien täydentyessä. Soidensuojeluohjelman tarkistamisen tarvetta on jo tällä hetkellä erityisesti maan eteläpuoliskossa. Tutkimus on tuonut esille esim. uusia lettokohteita. Seutukaavoihin sisältyy suoalueita, jotka tulisi saada mukaan valtakunnalliseen ohjelmaan. Joitakin yksityismaiden arvokkaita soita jäi aikanaan poliittisista syistä päätöksen ulkopuolelle. Tilanne on nykyään toinen, maanomistajat ovat lähes poikkeuksetta halukkaita myymään tai vaihtamaan suoalueensa valtiolle.

KANSAINVÄLINEN SOIDENSUOJELUTOIMINTA

Suomi on kulkenut kaiken aikaa myös kansainvälisen soidensuojelun kärjessä. Esi-merkkinään Suomessa alkanut soidensuojelutyö teki Kansainvälisessä luonnonsuojeluliitossa (IUCN) Pohjoismaiden edustajana toiminut suomalainen professori Hans Luther 1966 aloitteen Project Telma-ohjelman käynnistämiseksi Kansainvälisen Biologisen Ohjelman yhteydessä. Muutamia lintusoiita sisällytettiin myös lintuvesien kansainväliseen Project Mar-ohjelmaan. Kohteiden suojele vahvistettiin ns.

Ramsarin sopimuksella. Ensimmäinen Telma-kokous pidettiin Englannissa 1967. Valitettavasti toiminta sammui pitkäksi ajaksi, koska hankkeeseen ei saatu sihteeristöä. 1980-luvulla se on jatkunut IUCN:n "Wetland Research Group" in toimintana lähinnä trooppisten kosteikkojen suojelemiseksi. Tutkijat tai luonnonsuojeluvirkamiehet ovat laatineet muutamissa maissa kansallisia suojeluohjelmia. Niiden toteuttaminen on usein tuottanut vaikeuksia. Tällaisia ohjelmia on mm. Ruotsissa ja Norjassa, Itävallassa, Englannissa, Euroopan yhteisön useissa jäsenmaissa ja eräissä Neuvostoliiton tasavalloissa. EN:n luonnonsuojelutyöryhmä laati tieteellisesti arvokkaiden soiden luettelon, johon Suomesta ehdotettiin 20 suoaluetta (Goodwillie 1980). Suojeluun liittyvää inventointia ja tutkimusta on sittemmin jatkanut nuorista suotutkijoista koostunut Kansainvälinen soidensuojeluryhmä (The International Mire Conservation Group (IMCG)). Suojelun toteutus käytännössä on niin meillä kuin muuallakin luonnonsuojelun virkamiesten tehtävä.

Trooppiset ja subtrooppiset kosteikot: suot, jokien tulvamaat, merenlahdet, mangrovermaat ja matalat järvet ovat nykyisin lähes kaikkialla uhanalaisia. Syynä on maatalousmaan lisääntyvä tarve, turvetuotollisuus, tekoaltaat ja saastuminen. Suomalaisen asiantuntemuksen ei tulisi kehitysmaissa kohdistua vain näiden alueiden hyväksikäyttöön, vaan myös suojelemaan.

KIRJALLISUUS

- Goodwillie, R. 1980: European peatlands. — European Committee for the Conservation of Nature and Natural Resources. Nature and Environment Series No 19. 75 pp.
- Häyrinen, U. & Ruuhijärvi, R. 1966: Etelä-Suomen soiden säilytysuunnitelma. — Suomen Luonto 2/1966: 3–16.
- Häyrinen, U. & Ruuhijärvi, R. 1968: Soiden suojelun nykyvaihe. — Suomen Luonto 4/1968: 77–81.
- Häyrinen, U. & Ruuhijärvi, R. 1969: Pohjois-

- Suomen soiden säilytysuunnitelma. — Suomen Luonto 4/1969: 1–31.
- Kansallispuistokomitean mietintö 1976: Komiteanmietintö 1976: 88. — Valtion painatuskeskus. 199 s. Helsinki.
- Luonnonsuojelualueiden perustamistoimikunnan mietintö I 1980: Komiteanmietintö 1980: 38. — Valtion painatuskeskus. 136 s. Helsinki.
- Luonnonsuojelualueiden perustamistoimikunnan mietintö IV 1983: Komiteanmietintö 1983: 38. — Valtion painatuskeskus. 271 s. Helsinki.

- Ruuhijärvi, R. 1978a: Soidensuojelun perusohjelma. (Basic plan for peatland preservation in Finland). — *Suo* 29:1–10.
- Ruuhijärvi, R. 1978b: The Finnish contribution to the preservation of the internationally important mires. — Supplement to the Proc. Int. Symp. on Classification of Peat and Peatlands, Hyytiälä, Finland, September 17–21, 1979. IPS. Helsinki: 13–17.
- Ruuhijärvi, R. 1982: Mire preservation in Finland. — Teoksessa: Laine, J. (toim.), Peatlands and their utilization in Finland: 109–113. Finnish Peatland Society. Helsinki.
- Ruuhijärvi, R. 1989: Suot. — Suomen Kartasto. Vihko 141–143. Elävä luonto ja luonnonsuojelu. Maanmittaushallitus.
- Ruuhijärvi, R. & Hosiaislouma, V. 1988: Suokasvillisuus. — Suomi 1:1 milj.-kartat. Suomen Kartasto. Vihko 141–143.
- Soidensuojelun perusohjelma 1977: Komiteanmietintö 1977: 48. — Valtion painatuskeskus. 47 s. Helsinki.
- Soidensuojelun perusohjelma II 1980: Komiteanmietintö 1980: 15. — Valtion painatuskeskus. 45 s. Helsinki.
- Turvekomitean mietintö 1983: Komiteanmietintö 1983: 4. — Valtion painatuskeskus. 241 s. Helsinki.

Received 6.IV.1989
Approved 25.IV.1989